

**Brošura o:
posmatranju izbora
i pomoći osobama
sa invaliditetom da
učeštvuju na izborima**

**Lako razumljive
informacije**

**Brošura o:
posmatranju izbora
i pomoći osobama
sa invaliditetom da
učeštvuju na izborima**

**Lako razumljive
informacije**

Ovaj priručnik je prvobitno, 2017. godine, objavila OEBS-ova Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava (KDILJP) kao

[Priručnik o posmatranju i promovisanju učešća osoba sa invaliditetom na izborima.](#)

Ova lako razumljiva verzija urađena je kao dio projekta Podrške izborima na Zapadnom Balkanu, koji finansiraju Evropska unija i Austrijska razvojna agencija. Molimo vas da originalnu publikaciju koristite kao definitivnu i službenu verziju.

Ova knjiga slijedi evropske standarde za izradu lako čitljivih i razumljivih informacija.

Saznajte više na: www.inclusion-europe.eu/easy-to-read/

Sadržaj

Strana

Uvod **4**

**KPOSI i drugi važni
međunarodni dokumenti** **14**

**Prepreke u učestvovanju
na izborima** **26**

Različite faze izbora **31**

KDILJP-ov rad **47**

Kontakti **53**

Uvod

Skraćenica za Organizaciju za evropsku bezbjednost i saradnju je **OEBS**.

Skraćenica za OEBS-ovu Kancelariju za demokratske institucije i ljudska prava je **KDILJP**.

KDILJP je dio OEBS-a.

KDILJP smatra da je važno da osobe sa invaliditetom imaju šansu da učestvuju na izborima.

Posmatrači tokom procesa izbora

Posao osoba koje zovemo **KDILJP-ovim izbornim posmatračima** je da provjere slijede li izbori **međunarodne zakone**.

Međunarodni zakoni su zajednička pravila za različite zemlje koja se moraju primjenjivati.

Posao **KDILJP-ovih izbornih posmatrača** je da provjere kako bi ustanovili da li osobe sa invaliditetom imaju šansu da učestvuju na izborima.

Ova brošura govori čitaocima o stvarima koje pomažu osobama sa invaliditetom da učestvuju na izborima.

Ova brošura govori KDILJP-ovim posmatračima o tome kako provjeriti da li osobe sa invaliditetom imaju šansu da učestvuju na izborima.

Invaliditet

Oko 1 milijarda osobe u svijetu ima neki oblik **invaliditeta**.

Osobe sa **invaliditetom** imaju različite potrebe.

Osobama sa **fizičkim invaliditetom** otežano je kretanje.

Osoba sa fizičkim invaliditetom možda koristi invalidska kolica.

Osoba sa **čulnim invaliditetom** može imati poteškoće sa vidom.

Osoba sa **čulnim invaliditetom** može imati poteškoće sa sluhom.

Osoba sa **psihosocijalnim invaliditetom** se može osjećati da nije dobro u glavi.

To znači da se može osjećati zabrinuto ili tužno.

Osobi sa **intelektualnim invaliditetom** učenje može predstavljati poteškoću.

Osobe sa invaliditetom su **raznolika** grupa.

Raznolikost znači da se osobe razlikuju jedni od drugih.

Osobe sa invaliditetom imaju različite potrebe.

Osobe sa invaliditetom ne misle o stvarima na isti način.

Osobe sa invaliditetom imaju različite ideje.

Osobe sa invaliditetom imaju različite **prioritete**.

Prioriteti su stvari koje su jednoj osobi najvažnije.

Mi treba da razumijemo da se osobe sa invaliditetom razlikuju.

To će nam pomoći da osiguramo da osobe sa invaliditetom budu propisno uključene u izbore.

Svijet se neprestano mijenja.
Ljudi uče nove načine razmišljanja o stvarima.

U prošlosti smo govorili o pomaganju osobama sa invaliditetom ljubaznošću i dobročiniteljstvom.

Mi sada znamo da osobe sa invaliditetom imaju jednaka prava kao i svi drugi.

To zovemo **ljudska prava**.

Postoji dokument koji se zove **Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom**.

Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom ima kratki naziv **KPOSI**.

KPOSI je pravni dokument o ljudskim pravima osobe sa invaliditetom.

KPOSI nam govori da osobe sa invaliditetom imaju ista prava kao i svi drugi.

Dio KPOSI-a pod naslovom **Član 29** govori nam da osobe sa invaliditetom imaju pravo da učestvuju u politici i na izborima.

Dio KPOSI-a pod naslovom **Član 12** govori o prihvatanju odluka koje donesu osobe sa invaliditetom.

Član 12 također govori o pomoći koja se pruža osobama sa invaliditetom prilikom donošenja odluka.

Dobijanje pomoći u svrhu donošenja odluka naziva se **odlučivanje uz podršku**.

Posmatrači tokom procesa izbora

KDILJP-ovi izborni posmatrači treba da provjere da li zemlje čine ono što stoji u KPOSI-u.

Osoba sa invaliditetom može učestvovati na izborima na mnogo načina:

U politici možete učestvovati kada ste **kandidat na izborima**.

Kandidat na izborima je osoba koja želi da radi kao političar. Kandidat na izborima želi da ljudi glasaju za njega ili nju.

U politici možete učestvovati kada radite u **izbornoj kampanji**.

Izborna kampanja je vrijeme prije izbora kada političari ohrabruju ljude da za njih glasaju.

Na izborima možete učestvovati kada **glasate.**

**Ova brošura ima
četiri dijela:**

Poglavlje 1 govori o KPOSI-u i drugim važnim pravnim dokumentima iz cijelog svijeta.

Poglavlje 2 govori o **preprekama** sa kojima se suočavaju osobe sa invaliditetom na izborima.

Prepreke su one stvari koje otežavaju osobama sa invaliditetom da učestvuju na izborima.

Poglavlje 2 također govori o načinima da se pomogne u pogledu tih prepreka.

Poglavlje 3 govori o svim fazama izbora.

Poglavlje 3 također govori o stvarima koje KDILJP-ovi izborni posmatrači treba da provjere u svakoj fazi izbora.

Poglavlje 4 govori o raznim načinima kojima KDILJP-ovi izborni posmatrači nadgledaju izbore.

Poglavlje 4 također govori o tome kako KDILJP pomaže vladama.

Poglavlje 1

KPOSI i drugi važni

međunarodni dokumenti

Tokom godina su napisani mnogi važni dokumenti o osobama sa invaliditetom koji učestvuju u politici.

Neki od tih dokumenata sadrže ideje i planove.

Neki od tih dokumenata su **pravni dokumenti**.

Pravni dokumenti govore o pravilima koja moramo primjenjivati.

KPOSI sadrži najviše informacija o osobama sa invaliditetom i njihovom učešću u svakodnevnom životu i politici.

OEBS kaže da je **pluralistička demokratija** najbolji način da se obezbijedi da postoji demokratija i pravičnost za sve grupe.

Pluralistička demokratija znači da su različite grupe osoba zastupljene u politici i javnoj diskusiji.

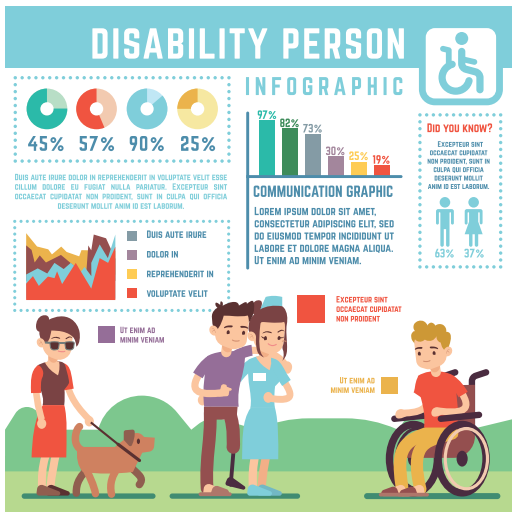
Prije mnogo godina, osobama sa intelektualnim **invaliditetom** moglo se oduzeti pravo glasa.

KPOSI kaže da je to **diskriminacija**.

Diskriminacija je kada se sa nekom osobom ili grupom osoba ne postupa pravično.

KPOSI kaže da osobe sa invaliditetom mogu učestvovati u svim dijelovima izbora, bez ikakve diskriminacije.

KPOSI kaže da je važno prikupiti informacije o osobama sa invaliditetom.

Te informacije mogu da se koriste u svrhu donošenja dobrih odluka.

KPOSI kaže da te informacije moraju da budu organizovane u različite dijelove.

Ti različiti dijelovi informacija govore nam o različitim tipovima osobe sa invaliditetom.

Različiti dijelovi informacija govore nam o najboljim načinima da se pomogne svim osobama sa invaliditetom kako bi učestvovali u politici i na izborima.

KPOSI kaže da je važno da se razgovara sa osobama sa invaliditetom o zakonima i politikama koje se tiču invaliditeta.

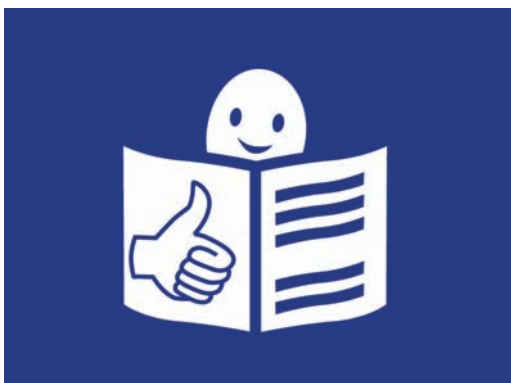

Važno je dobiti mišljenja osobe sa invaliditetom o tim zakonima i politikama.

KPOSI kaže da osobe sa invaliditetom treba da budu u stanju da koriste sva javna mjesta i usluge na isti način kao i svi drugi.

To se zove **dostupnost**.

KPOSI kaže da informacije treba da budu dostupne na načine tako da ih osobe mogu dobiti i razumjeti.

To se također zove **dostupnost**.

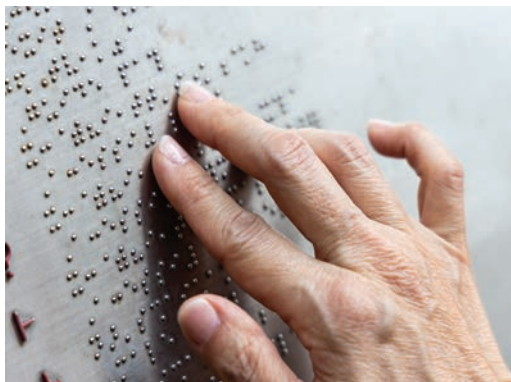
Audio informacija je informacija koju možete da čujete.

Podcast je jedan tip audio informacije.

Vizuelna informacija je informacija koju možete da vidite.

Poster je jedan tip vizuelne informacije.

Taktilna informacija je informacija koju možete da dotaknete.

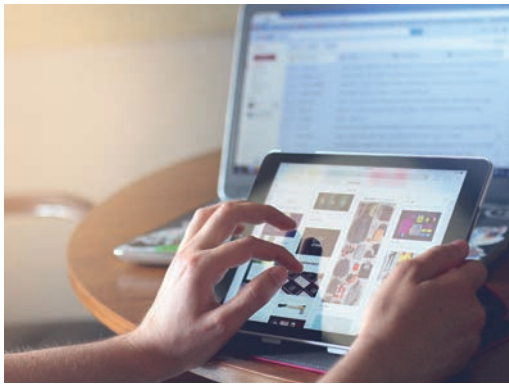
Brajevo pismo je jedan tip taktilne informacije.

Velika slova informaciju čine dostupnijom.

Lako razumljiva informacija je informacija napisana jednostavnim jezikom.

Lako razumljiva informacija ima slike.

Audiovizuelna informacija sadrži informacije koje možete da čujete i vidite istovremeno.

Video je jedan tip audiovizuelne informacije.

Informacija treba da se pruži na dostupnim mjestima.

Informacija može da se postavi na Internet tako da osobe koje ne mogu putovati ipak budu uključene.

KPOSI kaže da:

- Informacije
  - Mjesta i
  - Usluge
  - Produkti
- trebaju biti urađeni sa **univerzalnim dizajnom**.

Univerzalni dizajn znači da se okruženje postavi na takav način da svi ljudi mogu da koriste i razumiju stvari.

Ponekad neka osoba može da ima dodatne potrebe.

Te dodatne potrebe znače da će informacija, produkti, mjesta ili usluge trebati da se izmijene za tu osobu.

Te izmjene se zovu **razumna prilagođavanja**.

Razumna prilagođavanja su promjene urađene na informacijama, produktima, uslugama ili mjestima tako da sve osobe mogu da ih koriste.

Dio KPOSI-a pod naslovom **Član 29.** govori o osobama sa invaliditetom koji učestvuju u politici i na izborima.

Član 29. govori o tome da lako razumljiva informacija treba da bude na raspolaganju u svakoj fazi izbora.

Član 29. kaže da **Biračka mjesta** treba da budu dostupna za invalidska kolica.

Biračko mjesto je mjesto na koje osoba ide da glasa na izborima.

KPOSI kaže da je najbolje da osobe sa invaliditetom glasaju na biračkim mjestima zajedno sa svim drugim osobama.

To pomaže da se osigura da njen ili njegov glas bude tajan.

Tajno glasanje je važan dio demokratije.

Član 29. kaže da osobama sa vizuelnim invaliditetom treba da se omogući da glasaju na biračkom mjestu uz korištenje **pomoćnog sredstva za glasanje**.

Pomoćno sredstvo za glasanje su stvari koje omogućavaju ili olakšavaju osobi sa invaliditetom da glasa.

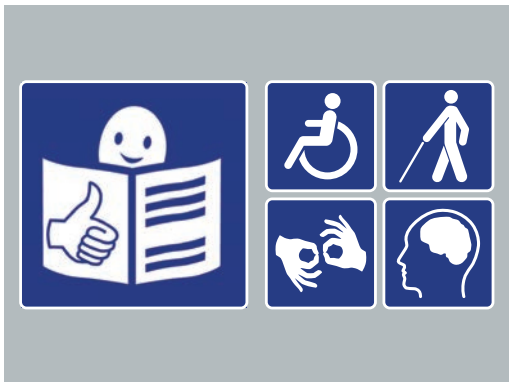
Član 29. također kaže da prilikom glasanja osoba sa invaliditetom može na biračkom mjestu imati podršku osobe koju sama izabere.

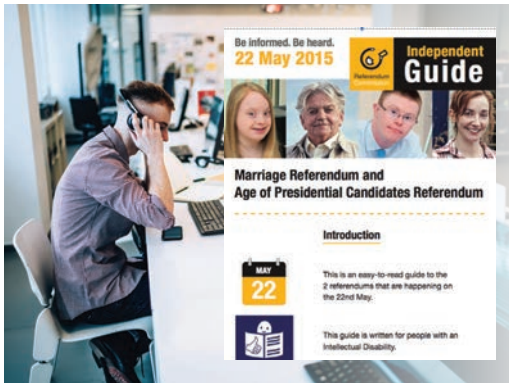
Politički skupovi treba da se održavaju na dostupnim mjestima za ljude sa invaliditetom.

Ovo također znači da ljudi mogu da učestvuju na skupovima koristeći internet.

Informacije o političkim skupovima treba da budu dostupne tako da ih osobe sa invaliditetom mogu razumjeti.

Informacije koje političke partije i kandidati plasiraju u javnosti moraju biti dostupne tako da ih osobe sa invaliditetom mogu razumjeti.

Kada osobe sa invaliditetom razumiju različite informacije o politici mogu donijeti **odluke zasnovane na dobroj obaviještenosti.**

STEREOTYPE

Ljudi ponekad misle da osobe sa invaliditetom izbori ne zanimaju.

To se zove **stereotip**.

Stereotip je neko uvjerenje o nekoj grupi osoba. Stereotipi mogu za te grupe često biti pogrešni ili štetni.

KPOSI želi da osigura da se prema osobama sa invaliditetom ne odnosi na taj način.

KPOSI želi da **mediji** prikazuju ljude sa invaliditetom koji učestvuju u politici.

12

Dio KPOSI-a pod naslovom **Član 12.** govori o prihvatanju odluka koje donesu osobe sa invaliditetom.

Član 12. također govori o osobama sa invaliditetom koji dobijaju neki vid pomoći da bi donijeli odluku.

Dobijanje pomoći kako bi se donijele odluke naziva se **podržano odlučivanje**.

Evropski sud za ljudska prava je sud koji razmatra žalbe osoba koje kažu da im je njihova zemlja oduzela jedno ili više ljudskih prava.

Skraćenica za taj sud je **ESLJP**.

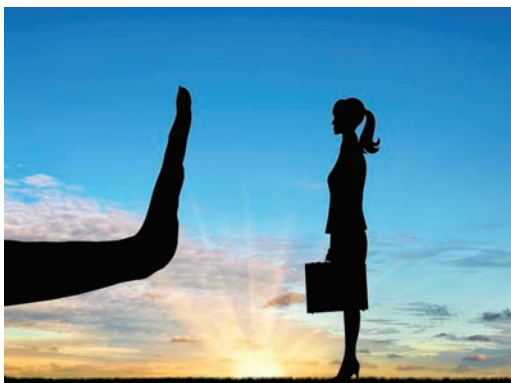
Ono što kaže ESLJP tiče se svih zemalja u Evropi.

ESLJP je odlučivao o jednom predmetu o osobama sa invaliditetom u Mađarskoj.

Taj predmet se zove Kiss vs. Mađarska (2010.).

Pravo glasa je tim osobama oduzeto zato što su bili osobe sa intelektualnim invaliditetom.

ESLJP je rekao da se nijedna osoba sa invaliditetom ne može spriječiti da glasa.

ESLJP je rekao da osoba sa invaliditetom može da bude testirana kako bi se ustanovilo da li je sposobna da glasa.

Važne organizacije imaju različita tumačenja prava osobe sa invaliditetom.

KPOSI kaže da testiranje osobe sa invaliditetom prije nego što joj se omogući da glasa predstavlja diskriminaciju.

KPOSI kaže da sve osobe sa invaliditetom imaju pravo da glasaju.

KPOSI se ne slaže sa ESLJP-om u vezi sa testiranjem osoba sa invaliditetom.

Poglavlje 2

Prepreke za učešće na izborima

Teško je dobiti informaciju o broju osoba sa invaliditetom koji glasaju na izborima.

Neke informacije ukazuju na to da su osobe sa invaliditetom **nedovoljno zastupljene** u svim fazama izbora.

Nedovoljna zastupljenost ovdje znači da je nedovoljan broj osoba sa invaliditetom koje učestvuju na izborima.

Osobe sa invaliditetom su nedovoljno zastupljene kao:

- Glasači
- Kandidati
- Političari
- Izborni posmatrači
- Izborni službenici – političari koji čine vladu
- Izborna administracija – osobe koje provode izbore.

Neki od razloga zašto osobe sa invaliditetom ne učestvuju na izborima su:

- Zakonske prepreke – to znači da zakoni jedne zemlje previše otežavaju osobama sa invaliditetom da učestvuju na izborima.
- Negativni stereotipi o osobama sa invaliditetom.
- Informacije o učešću na izborima nisu dostupne.
- Nije omogućena dovoljna podrška za osobe sa invaliditetom kako bi učestvovala na izborima.
- Nema dovoljno diskusija sa osobama sa invaliditetom.

STEREOTYPE

Skraćenica za organizacije osoba sa invaliditetom je OOSI.

OOSI govore o preprekama s kojim se suočavaju osobe sa invaliditetom.

Odluke i politike koje se donose zajedno sa OOSI-ima korisnije su za osobe sa invaliditetom.

Organizacije osobe sa invaliditetom kažu da osobe sa invaliditetom ne učestvuju na izborima zbog diskriminacije.

To znači da su osobe sa invaliditetom još više **isključene** iz društva.

Kad su osobe **isključene** to znači da su isključeni iz nečega.

Osobe sa invaliditetom se ne **konsultuju** oko pitanja koja imaju na njih utjecaja.

Biti **konsultovan** znači da tražite mišljenje osoba sa invaliditetom.

„**Ništa o nama bez nas**“ je naziv jedne kampanje.

„Ništa o nama bez nas“ se odnosi na osobe sa invaliditetom koji uvijek trebaju biti uključene prilikom donošenja važnih odluka o pitanjima invaliditeta.

KPOSI kaže da osobe sa invaliditetom i **organizacije osoba sa invaliditetom** trebaju da učestvuju u odlučivanju.

Žene sa invaliditetom suočavaju se sa mnogo prepreka u pogledu učešća na izborima.

Nema dovoljno žena sa invaliditetom koje učestvuju u politici i izborima.

Žene sa invaliditetom su **nedovoljno zastupljena grupa** u politici.

O temama važnim za žene sa invaliditetom ne razgovara se dovoljno.

Te teme uključuju mogućnost da se učestvuje u politici i ima kontrola nad vlastitim životom.

Teme koje su važne za žene sa invaliditetom mogu da budu zanemarene.

Poglavlje 3

Različite faze

izbora

KDILJP-ovi izborni posmatrači treba da razmišljaju o najvažnijim pitanjima za osobe sa invaliditetom koje učestvuju na izborima.

Ova brošura sadrži spisak najvažnijih pitanja za posmatrače u svakoj fazi izbora.

1. Predizborna faza – to je vrijeme prije nego što se izbori održe.

KDILJP je OEBS-ova institucija.

57 zemalja su članice OEBS-a.

KDILJP u tim zemljama posmatra izbore.

Samo nekoliko zemalja članica OEBS-a ima zakone o osobama sa invaliditetom koji učestvuju na izborima.

Mnoge zemlje ne priznaju da nepostojanje univerzalnog dizajna predstavlja diskriminaciju.

Mnoge zemlje ne priznaju da nepostojanje razumnih prilagođavanja predstavlja diskriminaciju.

9

KDILJP-ovi izborni posmatrači treba da provjeravaju primjenu Člana 9. KPOSI-ja.

Član 9. KPOSI-ka govori o dostupnosti.

Mjesta na kojima se održavaju kampanje i glasanje treba da budu dostupna.

Neke od važnih stvari koje treba obezbijediti su:

- Rampe
- Parking za osobe sa invaliditetom

- Toaleti dostupni za invalidska kolica
- Oznake na prostorijama.

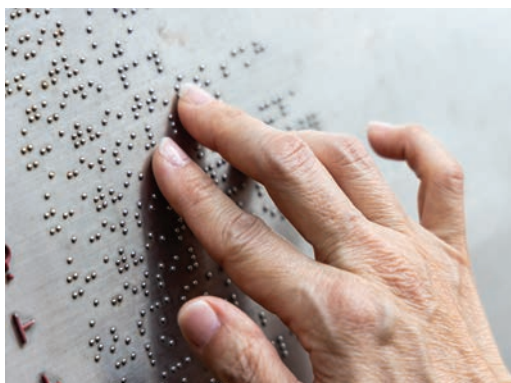

Informacije o izborima treba da budu dostupne.

Prije izbora, ljudi trebaju znati o stvarima koje su dostupne kako bi se osobama sa invaliditetom pružila podrška da glasaju.

Pomoćna sredstva i pomagala za kretanje treba da budu dostupna.

Pomoćna sredstva za glasanje su one stvari koje omogućavaju ili olakšavaju glasanje osobi sa invaliditetom. Pomagalo za kretanje je pomoćno sredstvo da bi se osobama pomoglo kretanje.

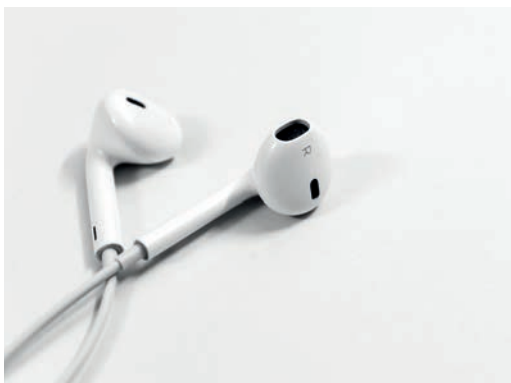

Član 2. KPOSI-ja govori o različitim načinima komunikacije sa različitim grupama stanovništva.

Informacije o izborima trebaju biti u taktilnom, zvučnom i vizuelnom formatu.

Taktilna informacija je informacija koju možete dotaknuti.

Brajevo pismo je jedan tip taktilne informacije.

Zvučna informacija je informacija koju možete čuti.

Podcast je jedan tip zvučne informacije.

Vizuelna informacija je informacija koja se može vidjeti.

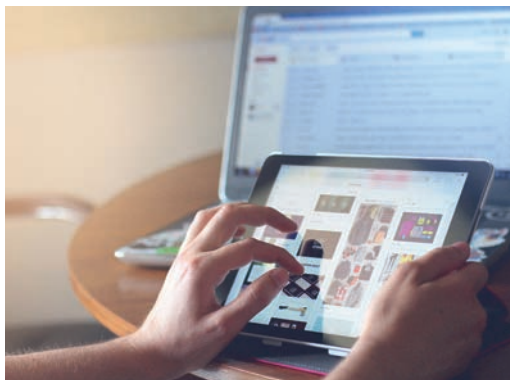
Poster je jedan tip vizuelne informacije.

Velika slova vizuelnu informaciju čine dostupnijom.

Lako razumljiva informacija je informacija napisana jednostavnim jezikom.

Lako razumljive informacije imaju slike.

Audiovizuelne informacije sadrže informacije koje možete istovremeno i čuti i vidjeti.

Video je jedan tip audiovizuelne informacije.

Informacije na Internet stranicama treba da poštuju posebna pravila tako da Internet stranice budu dostupne.

KDILJP-ovi posmatrači treba da obezbijede da glasački listići budu dostupni svim osobama sa invaliditetom.

Član 9. KPOSI-ja kaže da osobe koje rade na izborima treba da budu obučene o pitanjima invaliditeta.

Osobe sa invaliditetom trebaju biti konsultovane prije nego što se donesu odluke o pitanjima invaliditeta.

Konsultacije sa osobama sa invaliditetom znače traženje njihovog mišljenja.

Osobama sa invaliditetom možda treba više vremena da iznesu mišljenje.

Konsultacije sa osobama sa invaliditetom treba da se održavaju često.

To će da pomogne u prikupljanju mišljenja osoba sa invaliditetom.

OOSI-ovi treba da budu konsultovani o pravilima za održavanje izbora.

Posmatrači tokom procesa izbora

KDILJP-ovi izborni posmatrači treba da provjere da li su OOSI-ovi konsultovani o pitanjima upravljanja izborima.

KDILJP-ovi posmatrači treba da provjere da li postoje bilo kakvi zakoni u datoj zemlji u kojima stoji da osoba sa invaliditetom ne može glasati.

U nekim zemljama postoje zakoni u kojima stoji da osoba sa invaliditetom ne može biti kandidat.

Kada osobe sa invaliditetom nemaju prava da učestvuju na izborima, one mogu da ulože službenu žalbu.

Mediji moraju da se konsultuju sa OOSI-ima.

OOSI mogu pomoći medijima da obezbijede da informacije o izborima budu dostupne.

KPOSI kaže da mediji moraju obrazovati javnost o glasanju na izborima.

To obrazovanje mora biti dostupno osobama sa invaliditetom.

KDILJP-ovi posmatrači treba da provjere da li je osobama sa invaliditetom dostupno da se registruju za glasanje.

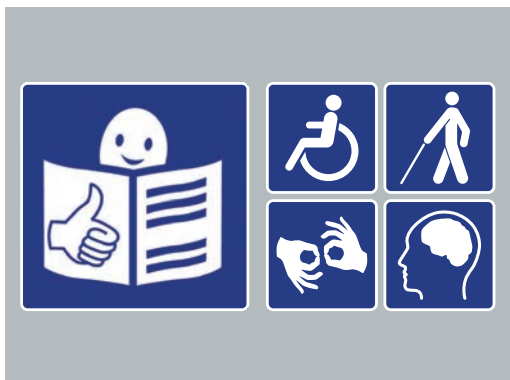

Politička partija je grupa političara koji zajedno rade zato što imaju iste prioritete i ideje.

Osobe sa invaliditetom mogu također biti članovi političke partije.

Političke partije treba da učine da informacije o njihovim planovima budu dostupne.

To pomaže da se osigura da osobe sa invaliditetom mogu donositi odluke koji se zasnivaju na dobroj obaviještenosti.

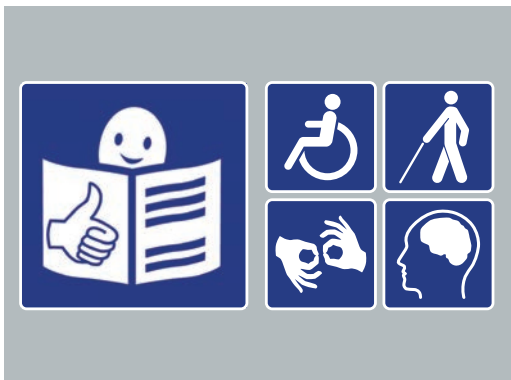
Može biti potrebno da političke partije pruže dodatnu pomoć i novac kako bi pomogle osobi sa invaliditetom da se kandiduje na izborima.

Kandidatu na izborima, koji je osoba sa invaliditetom, može da zatreba da mu se omogući **razumno prilagođavanje**, kao što je pomoć za znakovni jezik.

2. Izborni dan – ovo je dan kada ljudi glasaju na izborima.

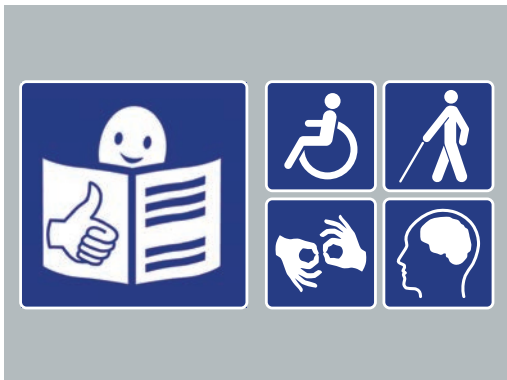
KPOSI kaže da izbori moraju biti organizovani na dostupan način.

KPOSI kaže da se mora primijeniti **univerzalni dizajn**.

Biračka mjesta moraju biti dostupna svim osobama sa invaliditetom.

Informacije o glasanju moraju biti dostupne svim osobama sa invaliditetom.

KDILJP-ovi izborni posmatrači treba da provjere da li osobe sa invaliditetom mogu dobiti pomoć prilikom glasanja, ukoliko im je potrebna.

Glasački materijal i oprema moraju biti univerzalno dizajnirani.

Osobama sa vizuelnim invaliditetom može zatrebati:

- Lupu
- Taktilne glasačke listiće
- Vodiče na Brajevom pismu

Osobe sa različitim vrstama invaliditeta može biti potrebno da imaju osobu koju sami izaberu da im pomogne da glasaju.

Važno je da tu osobu izabere sama osoba sa invaliditetom.

Ako neka osoba kao što je izborni službenik pomaže osobi sa invaliditetom da glasa to može značiti da taj glas nije tajni.

KDILJP-ovi izborni posmatrači treba da provjere šta zakon kaže o glasanju uz pomoć druge osobe.

KDILJP-ovi izborni posmatrači treba da provjere da li je osoba glasala tajno.

KPOSI kaže da je najbolje ako osobe sa invaliditetom glasaju na biračkim mjestima kao i ostali.

Ponekad to nije moguće.

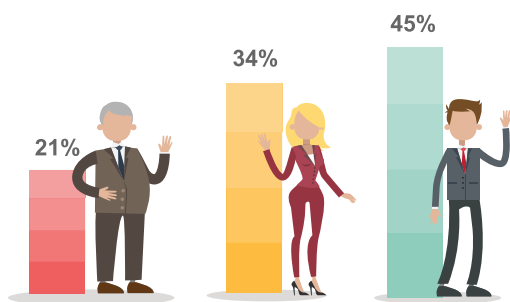

KDILJP-ovi izborni posmatrači treba da provjere da osobe mogu glasati na druge načine.

Drugi načini glasanja su glasanje poštom ili mobilno glasanje.

KDILJP-ovi izborni posmatrači treba da provjere da li su ti drugi načini glasanja primijenjeni na najbolji način.

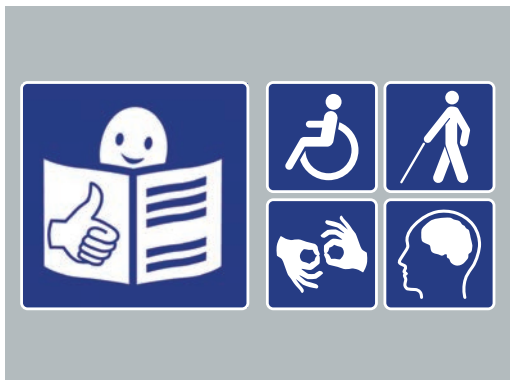

3. Nakon izbora – ovo je faza nakon što su ljudi glasali.

Važno je da osobe sa invaliditetom saznaju rezultate izbora u **realnom vremenu**.

Realno vrijeme je vrijeme kada se izborni rezultati javno proglašavaju.

Izborni rezultati se moraju dati u dostupnom formatu kako bi ih razumjele osobe sa invaliditetom.

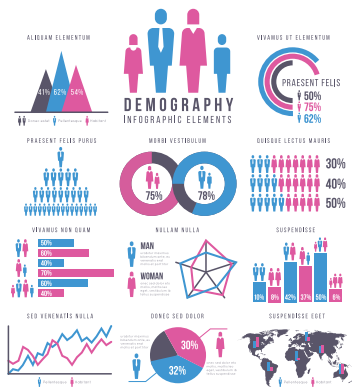

Član 13. KPOSI-a govori o stvarima koje se smatraju pravičnim za osobe sa invaliditetom.

KDILJP-ovi posmatrači treba da provjere da li postoji način da osobe sa invaliditetom podnesu žalbu u vezi sa izborima.

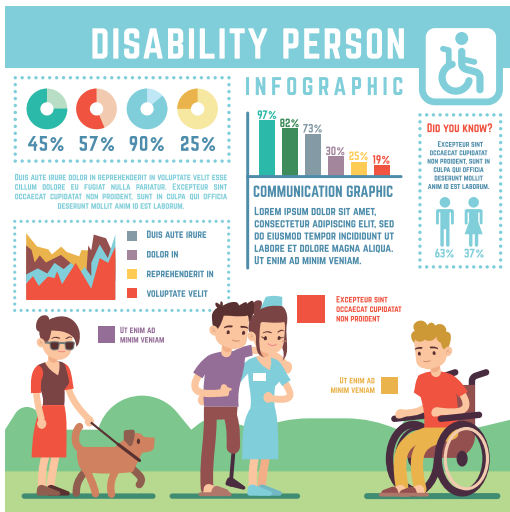

U KPOSI-u se izražava zabrinutost da su osobe sa invaliditetom **nedovoljno zastupljeni** kao kandidati i u javnim organizacijama.

Važno je prikupiti i objaviti informaciju o tome koliko se osoba sa invaliditetom kandidovalo na izborima.

Važno je prikupiti i objaviti informaciju o tome koliko je osoba sa invaliditetom na biračkim spiskovima.

Bilo bi od pomoći ako bi sve informacije o osobama sa invaliditetom koje učestvuju na izborima bile razvrstane po dijelovima.

Različiti dijelovi informacija govore nam o različitim tipovima osoba sa invaliditetom.

Mogu se koristiti različite informacije kako bi glasanje bilo dostupnije svim osobama sa invaliditetom.

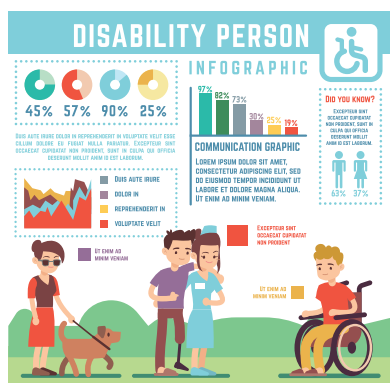
Poglavlje 4

KDILJP-ov rad

Osobe sa invaliditetom koje učestvuju na izborima predstavljaju važan dio KPOSI-a.

Važno je prikupiti informacije o osobama sa invaliditetom koje učestvuju na izborima.

Posmatrači tokom procesa izbora

KDILJP šalje izborne posmatrače na razna mjesta da bi se ustanovilo da li osobe sa invaliditetom mogu da učestvuju na izborima.

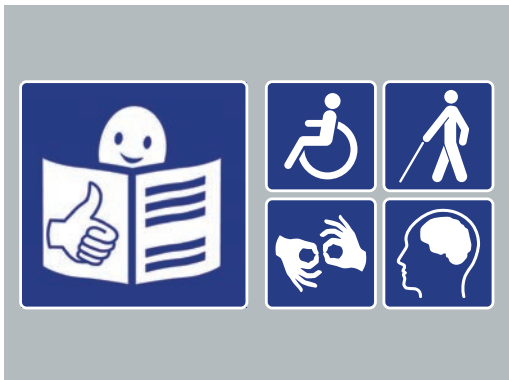

OOSI i građani posmatrači mogu također pomoći u prikupljanju informacija u zemlji.

Najvažnija pitanja za učešće osoba sa invaliditetom na izborima su:

- imati stvarnu šansu da budu kandidati

- imati dostupnu informaciju o izborima,

- glasati bez prepreka

- dobiti rezultate izbora na dostupan način.

KDILJP prije izbora u zemlje šalje Misiju za procjenu potreba.

Misija za procjenu potreba provjerava predizborne radnje i sugerira treba li KDILJP da posmatra izbore.

Misija za procjenu potreba sastaje se sa OOSI-ima.

Nakon što obavi posmatranje izbora, KDILJP piše izvještaj.

U tom izvještaju se navodi da li su osobe sa invaliditetom bile u stanju da učestvuju na izborima koje je KDILJP posmatrao.

Praćenje nakon izbora

KDILJP nastavlja praćenje u zemljama gdje je posmatrao izbore.

KDILJP-ovim **praćenjem nakon izbora** nastoji se učiniti da izbori budu još dostupniji.

Izbori mogu biti bolji kada su osobe sa invaliditetom uključene u politiku i izbore.

Učešće nedovoljno zastupljenih grupa u politici je važno.

KDILJP želi da uključi nedovoljno zastupljene grupe kako bi izbori bili bolji.

KDILJP želi da osigura da nedovoljno zastupljene grupe budu uključene u buduće izbore.

KDILJP želi da se konsultuje sa OOSI-ima oko poboljšanja izbora.

KDILJP želi da i vlade konsultuju OOSI-e o pitanjima invaliditeta.

KDILJP želi da vlade čine ono što KPOSI nalaže.

KDILJP-ovo posmatranje izbora pomaže vladama da više saznaju o načinima kako da se pomogne osobama sa invaliditetom da bi učestvovala na izborima.

KDILJP-ovo posmatranje izbora znači da KDILJP posmatra izbore.

Izbori se posmatraju kako bi se ustanovilo da li osobe sa invaliditetom dobijaju šansu da učestvuju na izborima.

KDILJP-ovo posmatranje izbora pomaže vladama da provode ono što KPOSI nalaže o izborima.

Ova brošura pomaže da se objasne načini na koje se obezbjeđuje da osobe sa invaliditetom mogu učestvovati na izborima.

Kontakti

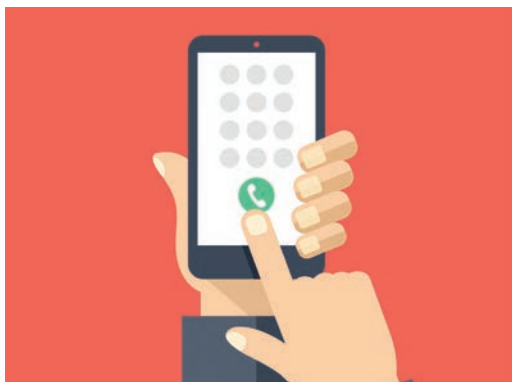

Za više informacija, posjetite
OSCE.org/ODIHR

Ili možete saznati više ako stupite s
nama u kontakt:

Email:
office@odihhr.pl

Telefon:
+48 22 5200 600

Adresa:
OSCE/ODIHR
ul. Miodowa 10
00-251 Varšava, Poljska